

จดหมายข่าว(E-Newsletter: Agri. Policy Research)

งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1

ประจำเดือน มกราคม-เมษายน 2565

ความเบื้องต้น

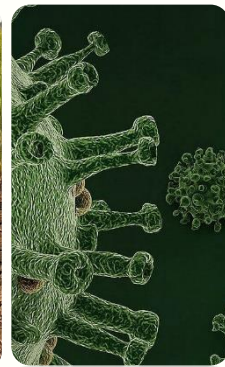
โดย ดร.ปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์ และ รศ.สมพร อิศวิลานนท์
สถาบันคลังสมองของชาติ

จดหมายข่าว “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร” นี้ได้จัดทำขึ้นเป็นปีที่ 10 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข้อสรุปจากการถอดประเด็นที่สำคัญในรายงานวิจัย ภายใต้การสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในความดูแลของสำนักประสานงาน “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย” สถาบันคลังสมองของชาติ

จดหมายข่าวฉบับที่ 1 นี้ ได้นำเสนอเนื้อหาประเด็นที่น่าสนใจเรื่อง **ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากภัยแล้งและการแพร่ระบาดของ COVID-19 ต่อเกษตรกรชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** ซึ่งผลการศึกษานี้สามารถเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาเชิงนโยบาย เพื่อช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบที่สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต รวมถึงการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีความเปราะบางสู่ความยากจนสูง อีกทั้งต้องเผชิญกับปัญหาภัยแล้งและมีพื้นที่ชลประทานในสัดส่วนที่น้อยกว่าภูมิภาคอื่นๆ

สำนักประสานงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจดหมายข่าวฉบับนี้ จะช่วยเผยแพร่และก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย ซึ่งจะเป็นกลไกช่วยขยายผลผลิตงานวิจัยให้ก้าวไปสู่การสร้างผลกระทบให้เกิดขึ้นตามมา กับสังคม ✨

โครงการ “การศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากภัยแล้งและการแพร่ระบาดของ COVID-19 ต่อเกษตรกรชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”

ศึกษาโดย ผศ.ดร. อรวรรณ ศรีโสมพันธ์

อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีการเกษตร คณะเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

“เกษตรกรปลูกข้าว มีความ
เปราะบางสู่ความยากจน
ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะ
เกษตรกรภาคอีสาน
.....ถึงต้องเผชิญกับปัญหา
ภัยแล้งและมีพื้นที่ชลประทาน
สัดส่วนที่น้อยกว่าภูมิภาค
อื่นๆ”

“การศึกษานี้ นำเสนอวิกฤต
ปัญหาของภัยแล้ง และ
สถานการณ์การระบาดของ
ของไวรัสโควิด-19 ต่อ
สถานภาพทางเศรษฐกิจของ
ครัวเรือนชาวนาในภาคอีสาน”

การแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อระบบเศรษฐกิจทุกภาคส่วน รัฐบาลไทยได้มีมาตรการเร่งด่วนเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดดังกล่าว โดยชดเชยรายได้ที่เป็นตัวเงินที่หายไปให้กับแรงงานที่เป็นลูกจ้างหรือผู้ประกอบการอาชีพอิสระ จำนวน 3 เดือนๆ ละ 5,000 บาท การชดเชยให้กับเกษตรกรรายละ 15,000 บาท ซึ่งในแผนงานด้านสาธารณสุขและการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบและเกษตรกรดังกล่าวใช้งบประมาณประมาณ 6 แสนล้านบาท โดยมาตรการช่วยเหลือเยียวยานี้เป็นมาตรการช่วยเหลือในระยะสั้น การแก้ไขปัญหาผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดนี้ยังต้องการใช้งบประมาณ และเครื่องมือเชิงนโยบายเพื่อช่วยเหลือประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรสำหรับการปรับตัวในระยะยาว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่ยากจนที่สุดและมีระดับค่าจ้างเฉลี่ยต่อวันต่ำที่สุดในประเทศ และปัญหาความยากจนยังเป็นปัญหาสำคัญของภูมิภาค เนื่องจากเกษตรกรกว่า 85% ในภูมิภาคนี้เป็นเกษตรกรรายเล็ก รายได้จากการเกษตรหรือการปลูกข้าวไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ทำให้ครัวเรือนเหล่านี้ต้องพึ่งพารายได้จากนอกภาคการเกษตรเป็นหลัก อีกทั้ง ภูมิภาคนี้ประสบปัญหาภัยแล้งต่อเนื่องประจำทุกปี นอกจากนี้ครัวเรือนเกษตรกรยังมีความเปราะบางต่อความยากจนสูงและต่อเนื่อง รวมทั้งระดับความเปราะบางและความสามารถในการรับมือกับความเสียหายหรือความผันผวนของแต่ละครัวเรือนแตกต่างกัน

ดังนั้น การศึกษาถึงระดับของผลกระทบของเหตุการณ์ดังกล่าวในทั้งในแง่ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และความเปราะบางต่อความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร โดยเฉพาะชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเปราะบางต่อเนื่องและซ้ำซากต่อความยากจน รวมทั้งรูปแบบการปรับตัวของชาวนาและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวนั้น ผลการศึกษานี้จะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงผลของสถานการณ์ภัยแล้งและการระบาดของ COVID-19 ได้ทั้งในแง่ของผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และการปรับตัวของครัวเรือนที่มีระดับความเปราะบาง สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม และสภาพแวดล้อมในการผลิตที่แตกต่างกัน และสามารถนำไปสู่การหามาตรการป้องกัน หรือทางเลือกในการกำหนดนโยบายในการช่วยเหลือชาวนาแต่ละกลุ่มได้อย่างเหมาะสม

✧ วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาระดับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์ภัยแล้งและการแพร่ระบาดของ COVID-19 ร่วมกับการประเมินความเปราะบางต่อความยากจนของครัวเรือนชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ระบบการผลิตทางการเกษตร และสภาพแวดล้อมทางการผลิตที่แตกต่างกัน รวมทั้งศึกษารูปแบบการปรับตัวปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจปรับตัวต่อสถานการณ์ภัยแล้งและการแพร่ระบาดของ COVID-19 วิเคราะห์ปัจจัยบวกของครัวเรือนและชุมชน และบทบาทของรัฐบาลต่อการบรรเทาผลกระทบและการปรับตัวของชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อภัยแล้งและการแพร่ระบาดของ COVID-19 ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

✧ ขอบเขตในการศึกษา

พิจารณาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากภัยแล้งและสถานการณ์การระบาดของ COVID-19 ต่อชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งใช้ข้อมูลระดับทุติยภูมิ จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และฐานข้อมูลผู้ประสบภัยแล้งของสำนักงานเกษตรจังหวัด ร่วมกับข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าวของเกษตรกร 8 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น ชัยภูมิ บุรีรัมย์ นครราชสีมา มหาสารคาม นครพนม ศรีสะเกษ สุรินทร์ จำแนกตามสภาพแวดล้อมการผลิตในพื้นที่น้ำฝนและพื้นที่ชลประทาน จำแนกตามระบบการผลิตของครัวเรือน และเปรียบเทียบผลกระทบต่อเกษตรกรในพื้นที่ที่ประสบภัยแล้งและพื้นที่นอกเขตประกาศภัยแล้ง รวม 605 ครัวเรือน ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์บทบาทของชุมชนและรัฐบาลต่อการบรรเทาผลกระทบและการปรับตัวของชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อเกิดภัยแล้งและการระบาดของ COVID-19 ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

“สัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าว
ใน 8 จังหวัด คือ
ขอนแก่น ชัยภูมิ บุรีรัมย์
นครราชสีมา มหาสารคาม
นครพนม
ศรีสะเกษ สุรินทร์” พื้นที่ประสบ
ภัยแล้งและพื้นที่นอกเขตประกาศ
ภัยแล้ง รวม 605 ครัวเรือน

✧ กรอบแนวคิดในการศึกษา

การวัดความเปราะบางต่อความยากจน ใช้แนวทางการกำหนดให้ครัวเรือนจะเปราะบางต่อความยากจนเมื่อรายได้ของครัวเรือนน้อยกว่าค่าใช้จ่ายขั้นต่ำที่จำเป็นต่อการยังชีพหรือเส้นความยากจน โอกาสที่ครัวเรือนจะเปราะบางต่อความยากจนในปัจจุบันคือความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนจะมีรายได้ในอนาคตน้อยกว่าเส้นความยากจน สำหรับการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ความเปราะบางใช้วิธี three-step feasible generalized least square (FGLS) พร้อมทั้ง ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการทำสัมมนากลุ่มแบบเจาะจง เพื่อวิเคราะห์ความเปราะบางต่อความยากจน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบเหตุการณ์ (constant comparison)

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของเกษตรกร ในสถานการณ์ภัยแล้งและการระบาดของ COVID-19 จะวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองโลจิสติกส์ (Logistic Model) และโลจิสติกส์แบบมัลติโนเมียล (Multinomial Logistic Model) เพื่อวัดถึงผลกระทบของตัวแปรอิสระ เช่น ตัวแปรด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ต่อการปรับตัวของเกษตรกร 6 รูปแบบ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนชนิดของพืชที่ปลูก การลดหรือเพิ่มพื้นที่เพาะปลูก การปรับเปลี่ยนอาชีพ การกู้ยืมสินเชื่อเพื่อการเกษตร การทำประกันชีวิต และการลดปริมาณการใช้จ่ายของครัวเรือน

การศึกษาบทบาทของรัฐบาลต่อการบรรเทาผลกระทบ (ระยะสั้นและระยะยาว) โดยการวิเคราะห์ปัจจัยบวกและบทบาทของรัฐบาล ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) รวมถึงใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มแบบเจาะจงเพื่อเป็นข้อมูลในการสนับสนุน

เน้นศึกษาใน 3 ประเด็น คือ (1) วัดความเปราะบางต่อความยากจน, (2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของเกษตรกร, (3) ศึกษาบทบาทของรัฐบาลต่อการบรรเทาผลกระทบ

✧ สรุปผลการศึกษา

พบว่า ในปี 2562 เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งส่วนใหญ่กว่า 80% เป็นเกษตรกรรายเล็ก โดยปริมาณผลผลิตและมูลค่าความเสียหายของผลผลิตข้าวแปรผันตรงกับขนาดพื้นที่เพาะปลูก ปริมาณผลผลิตข้าวในปี 2562 ลดลงเฉลี่ย 1,757 - 4,661 กิโลกรัมต่อครัวเรือน คิดเป็นมูลค่าผลผลิตที่เสียหาย 25,840 - 50,171 บาทต่อครัวเรือน ภัยแล้งยังส่งผลให้เกษตรกร 30.12% ในพื้นที่ประกาศภัยแล้งมีผลผลิตข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภค เกษตรกร 8.13% มีแหล่งอาหารลดลง คิดเป็นมูลค่าประมาณ 394 บาทต่อครัวเรือนต่อปี รายได้จากภาคเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ประกาศภัยแล้งลดลงจาก 27.82% เหลือเพียง 20.49% ของรายได้ทั้งหมด

✂️ สรุปผลการศึกษา (ต่อ)

เกษตรกรในพื้นที่ชลประทานปรับตัวต่อปัญหาภัยแล้งมากที่สุด โดยการหยุดปลูกข้าว การหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม การปรับช่วงเวลาของการเพาะปลูก ลดจำนวนพื้นที่เพาะปลูกข้าว ปรับการใช้พันธุ์ข้าว ปรับชนิดของพืชที่ปลูกแทนข้าว หรือหันไปเลี้ยงสัตว์และทำอาชีพอื่นนอกภาคการเกษตรในช่วงที่ขาดแคลนน้ำ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรส่วนใหญ่กว่า 50% ไม่เคยทำประกันภัยพืชผล เพราะการจ่ายเบี้ยประกันเพิ่มต้นทุนการปลูกข้าว

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจปรับตัวของเกษตรกร พบว่า อายุ สภาพแวดล้อมการผลิต จำนวนปีที่ประสบภัยแล้ง การปลูกข้าวเพื่อการค้า การมีรายได้หลักจากนอกภาคการเกษตร การวางแผนขยายพื้นที่การผลิตในไร่นา การวางแผนให้ลูกหลานสืบทอดอาชีพเกษตรกร และจำนวนสมาร์ตโฟนในครัวเรือน มีผลกระทบต่อการตัดสินใจปรับตัวต่อภัยแล้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แม้ว่าที่ผ่านมารัฐบาลมีการดำเนินนโยบายและมาตรการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากข้อกำหนดของบางโครงการไม่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร หรือการแก้ปัญหาไม่ตรงจุด ซึ่งการแก้ไขปัญหาภัยแล้งจำเป็นต้องมีการวางแผนระยะยาวและการลงทุนในการจัดการภัยแล้งในวงกว้าง โดยกระบวนการจัดสรรงบประมาณในการแก้ไขปัญหาภัยแล้งควรเริ่มต้นจากการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อออกแบบโครงการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาด้านภัยแล้งในแต่ละพื้นที่

สำหรับผลการศึกษามลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 พบว่า ครัวเรือนพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวได้รับผลกระทบมากที่สุด โดยรายได้ลดลง 33,889 บาทต่อปี หรือลดลงประมาณ 21.83% ของรายได้ทั้งหมด และครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิงมีรายได้ลดลง เกษตรกรอายุน้อยมีส่วนที่ได้รับผลกระทบมากกว่าสูงวัย ในขณะที่เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าการแพร่ระบาดทำให้ความต้องการพืชอินทรีย์และอาหารปลอดภัยเพิ่มขึ้น เห็นว่าการทำเกษตรกรรมดีกว่าอาชีพอื่นเพราะได้รับผลกระทบน้อยกว่าและยังมีแหล่งอาหารสำหรับการบริโภค เกษตรกรประมาณ 15% มีการสำรองอาหารเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากกังวลว่าอาหารจะขาดแคลนและกังวลต่อประเด็นการเจ็บป่วยติดเชื้อ โดยส่วนใหญ่นิยมซื้ออาหารในท้องถิ่นใกล้บ้าน ซื้อจากผู้ผลิตโดยตรง หรือซื้ออาหารผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น

ผลกระทบของโควิด-19 ในปี 2563

✧ สรุปผลการศึกษา (ต่อ)

การเข้าถึงแรงงาน ปัจจัยการผลิตชนิดอื่น หรือช่องทางการตลาดข้าวไม่ได้รับผลกระทบมากนัก อัตราการย้ายกลับภูมิลำเนาในพื้นที่ศึกษามีเพียง 0.14% ซึ่งมีเกษตรกรส่วนน้อยที่ตัดสินใจกลับบ้านแบบถาวรเพราะไม่ได้มีตำแหน่งงานรองรับ

การแพร่ระบาดทำให้เกษตรกรมีรายได้ลดลงแม้ว่าจะไม่มีปัญหาภัยแล้งแล้วก็ตาม โดยเฉพาะแหล่งรายได้จากเงินส่งกลับและรายได้จากนอกภาคการเกษตร เกษตรกรตัวอย่างกว่าครึ่งหนึ่งมีรายได้ต่อหัวต่ำกว่าเส้นความยากจน โดยสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นจาก 43.64% ในปี 2562 เป็น 49.59% ในปี 2563 โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีแหล่งรายได้หลักจากการรับจ้างแรงงานในภาคเกษตรและครัวเรือนผู้สูงอายุ สัดส่วนเกษตรกรที่เปราะบางต่อความยากจนเพิ่มขึ้นจาก 40.83% ในปี 2562 เป็น 59.17% ในปี 2563 เกษตรกรที่มีรายได้หลักจากเงินส่งกลับมีสัดส่วนเกษตรกรที่เปราะบางต่อความยากจนสูงที่สุด อย่างไรก็ตาม เกษตรกรประมาณ 59% มีทรัพย์สินหมุนเวียนที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ทันที และในกรณีที่ได้รับรายได้ครัวเรือนลดลงอย่างรวดเร็วทรัพย์สินหมุนเวียนดังกล่าวสามารถเลี้ยงดูครัวเรือนได้ประมาณ 6-12 เดือน โดยเกษตรกรประมาณหนึ่งในสามมีการวางแผนปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว

✧ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะด้านปัญหาภัยแล้ง

1. การชดเชยความเสียหายจำเป็นต้องพิจารณาตามหลักฐานเชิงประจักษ์ร่วมด้วย นอกเหนือจากการอ้างอิงข้อมูลการประกาศเขตภัยพิบัติ (ภัยแล้ง) ในภาพรวม และควรพิจารณาประเด็นด้านความไม่เท่าเทียมกัน ลักษณะประชากรเข้ามาร่วมด้วย
2. การเลี้ยงสัตว์เป็นทางเลือกในการสร้างรายได้เสริมในช่วงที่ประสบปัญหาภัยแล้ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการสำรวจเพื่อสนับสนุนพันธุ์สัตว์ที่เหมาะสมกับพื้นที่และตรงกับความต้องการ
3. ควรมีมาตรการพิเศษเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็ก (น้อยกว่า 10 ไร่) ในการรับมือหรือบรรเทาผลกระทบจากภัยแล้ง เช่น การอบรมอาชีพ การสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพเสริมนอกภาคเกษตร การให้ความช่วยเหลือด้านอาหาร การส่งเสริมโครงการธนาคารข้าวชุมชนให้ขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง หรือการส่งเสริมการปรับตัวไปสู่อาชีพที่ได้รับผลตอบแทนสูงในภาคอุตสาหกรรมหรือบริการ
4. ควรให้ความสำคัญในการสร้างความรับรู้และการตระหนักต่อปัญหาภัยแล้ง รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลการคาดการณ์สภาพภูมิอากาศ ตลอดจนความรู้ที่จำเป็นในการปรับตัวเพื่อรับมือกับปัญหาภัยแล้ง โดยเฉพาะในพื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก

ข้อเสนอแนะด้านปัญหาภัยแล้ง (ต่อ)

5. ๕.ก.ส. ควรสร้างความเข้าใจและความตระหนักต่อความจำเป็นและประโยชน์ของประกันภัยพืชผล ควรพิจารณาลดขั้นตอนในการทำประกันภัย รวมถึงสร้างช่องทางให้สามารถเข้าถึงการทำประกันภัยพืชผลได้ง่ายขึ้น เช่น การทำประกันผ่าน application ในสมาร์ทโฟน ตลอดจนการปรับรูปแบบการประกันภัยเน้นกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพในการจ่ายเบี้ยประกัน

6. การแก้ไขปัญหาควรพิจารณาผลกระทบตลอดห่วงโซ่อุปทาน จำเป็นต้องวางแผนระยะยาวและลงทุนการจัดการภัยแล้งในวงกว้าง ดังนั้นควรส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถปรับตัวเพื่อรับมือกับสภาวะภัยแล้งได้อย่างยั่งยืน เช่น สนับสนุนให้เกษตรกรเรียนรู้วิธีการเพาะปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในแต่ละช่วงเวลา การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเพาะปลูกพืช การส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีทางการเกษตรสมัยใหม่ที่เหมาะสม การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนทั้งในสถานการณ์ภัยแล้งและน้ำท่วม เป็นมาตรการเชิงโครงสร้างที่จำเป็นที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับมาตรการอื่น และการส่งเสริมองค์ความรู้ในการวางแผนการเพาะปลูกพืชอย่างเหมาะสม (การปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยในพื้นที่แล้งซ้ำซาก การปลูกพืชที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในระดับสูง) ซึ่งเป็นการสนับสนุนที่เน้นการเพิ่มผลิตภาพในระยะยาว นอกจากนี้ กระบวนการจัดสรรงบประมาณในการแก้ปัญหาภัยแล้งควรเริ่มต้นจากการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อออกแบบโครงการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาด้านภัยแล้งในแต่ละพื้นที่

ข้อเสนอแนะด้านสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19

1. การกำหนดมาตรการทางสังคมเพื่อบรรเทาผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาด จำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างของลักษณะทางประชากร รวมถึงการพิจารณาปริมาณหรือระดับความช่วยเหลือตามขนาดของครัวเรือน

2. การสร้างโอกาสหรือตำแหน่งงานในพื้นที่ เช่น การส่งเสริมการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมไปยังพื้นที่ประสบภัยแล้ง และการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นมาตรการในระยะยาวที่สำคัญต่อการเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของเกษตรกรทั้งในและนอกภาคเกษตร

3. การเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับเหตุการณ์ความเสี่ยง (Risk) และความไม่แน่นอน (Uncertainty) ในระยะยาวมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เช่น การส่งเสริมการออมเงิน การทำประกันชีวิต หรือบริหารจัดการสินทรัพย์หมุนเวียน

4. สนับสนุนให้เกษตรกรปลูกพืชผสมผสาน โดยการจัดหาแหล่งน้ำของชุมชนเพื่อให้มีน้ำในการเพาะปลูกพืช จะช่วยให้เกษตรกรปรับตัวสู่การทำเกษตรผสมผสานได้

ข้อเสนอแนะด้านสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 (ต่อ)

5. การให้ความช่วยเหลือด้านอาหารและโภชนาการต่อครัวเรือนแม่/พ่อเลี้ยงเดี่ยวมีความเร่งด่วนมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำข้อมูลแหล่งรายได้ของครัวเรือนเข้ามาร่วมในการกำหนดมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรที่แตกต่างกัน

6. การปรับเปลี่ยนรูปแบบการซื้ออาหารในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาด เป็นโอกาสในการพัฒนาตลาดชุมชน สร้างการกระจายสินค้าและเพิ่มรายได้ให้ชุมชน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรใช้โอกาสนี้ส่งเสริมการพัฒนาตลาดชุมชน โดยเฉพาะสินค้าอินทรีย์และอาหารเพื่อสุขภาพ

7. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะเร่งประชาสัมพันธ์ สร้างความตระหนักและจิตสำนึกสาธารณะ ร่วมกับระบบการขึ้นทะเบียนผู้กระทำผิด และการใช้มาตรการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อลดการทุจริตคอร์รัปชันของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการความช่วยเหลือต่างๆ ของรัฐบาล

8. บทบาทระยะยาวของรัฐบาลในการป้องกันการแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือการจัดหาวัคซีนที่มีคุณภาพและเร่งทำความเข้าใจที่ถูกต้องในการรับวัคซีนเพื่อกระตุ้นอัตราการเข้ารับวัคซีนให้เพิ่มมากขึ้นผ่านกลไกของผู้นำชุมชนและอสม.

ผู้ที่สนใจสามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
ได้ที่ www.agripolicyresearch.com

✿ จัดทำโดย

สำนักประสานงาน “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย”

สถาบันคลังสมองของชาติ ดำเนินการร่วมกับ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ดร.ปิยะทัศน์ พาหอนุรักษ์ โทร. 02 126 7632 ต่อ 114 Email piyatat@knit.or.th,

คุณวรภัทร จิตรไพศาลศรี โทร. 02 126 7632 ต่อ 105 Email worapat@knit.or.th

www.agripolicyresearch.com